Prof. univ. dr. Emilia Comișel

ASPECTE FOLCLORICE ETNOMUZICALE DIN ȚINUTUL PĂDURENILOR (I)

Este cunoscut aproape tuturor că folclorul patriei noastre este bogat atât prin marea varietate a genurilor cât şi prin deosebirile ce există între diferitele stiluri regionale (*„dialecte muzicale”*, după denumirea dată de cunoscutul compozitor şi folclorist maghiar Béla Bartók). Originea acestor deosebiri regionale ale folclorului nostru nu a fost încă studiată în adâncime, dar datele cercetărilor de până acum arată că procesul de diferenţiere regională s-a produs în epoca feudală, în condiţiile vieţii economice şi sociale închise de tip feudal, limitate la zone bine determinate. Dar cu toată existenţa deosebirilor evidente între „dialectele” regionale, la o analiză mai atentă se pot observa trăsături de bază comune, care constituie *specificul muzicii noastre populare*, demonstrând *unitatea folclorului românesc în varietatea sa regională*.

Unul din aceste *„dialecte muzicale”*, care prin specificul său (ca şi cel al portului şi obiceiurilor) a atras atenţia specialiştilor încă de la sfârşitul secolului XIX şi primele decenii ale secolului XX, este şi cel al pădurenilor. Printre primele publicaţii de muzică populară românească ale lui Béla Bartók se află şi *Dialectul muzical al românilor din Hunedoara*.

Alţi cercetători şi culegători dau la iveală un bogat material folcloric literar şi muzical din regiunea Hunedoara, ca de pildă I. Popovici, Sabin V. Drăgoi, Ilarion Cocişiu, Emil Riegler-Dinu.

Béla Bartók, în lucrarea mai sus citată, încearcă o caracterizare generală a muzicii populare din Hunedoara, stabilind o seamă de caracteristici specifice folclorului din această regiune şi atrage atenţia asupra înrudirii dialectului muzical hunedorean cu dialectul bihorean ca şi asupra influenţei puternice a dialectului bănăţean.

Începând din anul 1950, au fost continuate cercetările în această regiune, în cadrul Institutului de folclor, de către un colectiv format din specialişti în domeniul folclorului muzical, literar şi coregrafic – în scopul întocmirii unei ample Monografii folclorice a Pădurenilor. Monografia va apare în cadrul Marii Colecţii a folclorului din R.P.R. Cu acest prilej s-a putut studia şi evoluţia creaţiei populare în decurs de circa 40 de ani, de la primele culegeri ale lui Béla Bartók, precum şi aria sa de răspândire, frecvenţa, funcţia etc. Viaţa şi evoluţia genurilor au fost urmărite în strânsă legătură cu întregul complex al împrejurărilor în care se manifestă fiecare din ele.

Cimpoier din Cerbăl, în anul 1926 (foto: Denis Galloway)

Folclorul pădurenesc oglindeşte aceaşi legătură directă a cântecului popular de pretutindeni cu viaţa oamenilor, atât în genurile ocazionale cât şi în cele neocazinale. Această reflectare a realităţilor sociale, a aspiraţiilor oamenilor simpli, a necazurilor şi bucuriilor lor, îşi găsesc expresie în cântecele propriu-zise şi în genurile legate de anumite prilejuri ca: *anul nou, nunta, înmormântarea* etc.

Dar, dacă în cântecele propriu-zise atitudinea omului faţă de natură şi societate, concepţiile sale sunt cuprinse în însăşi sfera tematică a genului (cântece cu conţinut social, satirice, de dragoste etc.), în cântecele legate de anumite ocazii şi deci cu o sferă tematică restrânsă, specifică genului, această atitudine se oglindeşte prin conţinutul general, prin orientarea în ansamblu a creaţiei respective.

Repertoriul legat de *sărbătorile de iarnă*, de pildă, prin bogăţia, varietatea şi amploarea manifestărilor, ocupă un loc important în folclorul pădurenilor, depăşind cu mult repertoriul celorlalte prilejuri ceremoniale. Aparţinând în trecut ciclului de înnoire a anului, colindatul a rămas în zilele noastre un obicei cu o amplă desfăşurare, asemenea unui larg spectacol popular, cu care prilej oamenii îşi urează un an nou îmbelşugat şi fericit. Conţinutul de idei optimist, exprimat când solemn dar viguros şi bărbătesc, când gingaş şi cu uşor caracter şăgalnic, urmăreşte descreţirea frunţilor şi prin aceasta, el reîmprospătează speranţe şi idealuri care constituie o aspiraţie.

Folclorul pădurenesc este parţial reprezentat în lu-

crarea de față, în selecționarea materialului avându-se în vedere conținutul de idei și realizarea sa artistică. În același crietriu estetic își găsește justificarea apariția în colecție a unor variante melodice sau de text.

Lucrarea cuprinde numai o parte din genurile existente în Ținutul Pădurenilor și anume:

I. ***Din genurile legate de prilej***:

a) Colinde și „zicala dobei"

b) Cântece nupțiale

c) Cântece funebre

II. ***Din genurile nelegate de prilej***:

a) Cântece propriu-zise, vocale și instrumentale (de origine vocală)

b) Povestirea muzicală a ciobanului care și-a pierdut oile (instrumentală)

c) Melodii de dans (instrumentale).

Aceste genuri, având trăsături stilistice specifice și o semnificație anumită în viața pădurenilor, au luat naștere în epoci diferite și deci se prezintă pe trepte diferite de evoluție muzicală.

Ca și în alte regiuni de altfel, s-a observat că genurile nu se dezvoltă în mod uniform. Unele, cântate de întreaga colectivitate, sunt vii, în continuă prefacere, melodiile având un număr considerabil de variante ce dau o interesantă imagine a raportului permanent între tradiție și inovație în folclor. Altele, cântate rar, numai la anumite prilejuri, sunt reprezentate prin melodii cu un număr redus de variante, genuri care prezintă deci o mai mare stabilitate a textului și a melodiei. Totuși ar fi greșit să se creadă că aceste genuri sunt „pietrificate"; în ele pătrund elemente înnoitoare, fie în conținutul, fie în funcția lor, oglindind deopotrivă evoluția în mentalitatea pădurenilor potrivit cu noile condiții materiale și culturale ale acestora.

Culegerile din această regiune au arătat că procesul de creație este încă foarte viu. Aceasta se constată atât din bogăția și varietatea repertoriului pădurenesc, cât și din continua evoluție și îmbogățire a melodicii și din integrarea în stilul local al melodiilor preluate din alte regiuni. Interpreții au o atitudine creatoare față de repertoriu, fiecare aducând contribuții personale de diferite grade, în care improvizația are un rol important. Prin dezvoltarea acestor contribuții și însușirea lor de către restul colectivității, în decursul timpului, ca și prin asimilarea creatoare în *„dialect"* a influențelor exterioare, s-a ajuns la îmbogățirea limbajului muzical local și la crearea într-o anumită măsură a unei melodici noi.

Genurile legate de prilej cuprind melodii care se execută în grup, omofon, în anumite momente ale ceremonialului respectiv, legate sau nu de anumite rituri, de către femei (cântecele funebre), femei și bărbați (cântecele nupțiale) sau numai de bărbați, tineri și maturi (colindele). Atât prin semnificația cât și prin structura melodiilor celor mai reprezentative, ele fac parte din stratul cel mai vechi al folclorului nostru.

Astăzi, în cadrul aceluiași gen, coexistă melodii diferite ca structură și origină. În unele cazuri, textele rituale au fost adaptate la melodii de cântec propriu-zis, ceea ce reprezintă un stadiu mai recent în evoluția genului respectiv.

Cântecele rituale au o arie de răspândire largă, depășind stilul muzical al regiunii. Ele se remarcă printr-o mare varietate melodică, uneori chiar de la un sat la altul (de ex. cântecul bradului).

Limbajul arhaic, unele cuvinte ieșite din uzul comun, forme gramaticale depășite sau cu circulație redusă, ne întăresc presupunerile asupra marii vechimi a acestor genuri. Situația lor actuală este variată: în unele sate se păstrează încă foarte bine, iar în altele se observă tendința de destrămare sau de dispariție treptată.

Textele cântecelor rituale au o stabilitate remarcabilă, cu excepția bocetelor, în care improvizația are un rol important. Majoritatea textelor, de dimensiuni mari, pe versuri de opt și șase silabe, pot fi considerate reale exemple de măestrie poetică.

Grupuri de versuri comune mai multor genuri, exprimând idei și situații identice ca: despărțirea de părinți, paralelismul între soarta fetelor și a merelor (în cântece nupțiale, în cântece propriu-zise, în colinde etc.) ca și unele trăsături muzicale asemănătoare, atestă înrudiri între aceste genuri și ne sugerează ipoteza unui străvechi fond comun.

Nuntași din Dăbâca și Hașdău (foto Nicu Jianu)